

УДК 331.556.4

О.А. Оливко, асп.

Тернопільський національний економічний університет

Міграція робочої сили в країнах ЄС у кризовий період

Проведено дослідження міжнародної міграції робочої сили у період світової економічної та фінансової кризи, зокрема, в країнах ЄС. Проаналізовано наукові результати та окреслено наукові завдання подальших досліджень.

міжнародна міграція робочої сили, безробіття, зайнятість, Європейський Союз, міжнародний ринок праці

Вступ. В умовах поширення процесу глобалізації економіки характерним є транснаціоналізм мігрантів, змістом якого є посилення трансміграційного процесу у напрямку розвитку та підтримання сімейних, соціальних, економічних, політичних та культурних відносин міжнародних мігрантів незалежно від країни їхнього походження чи перебування.

Постановка проблеми. Проблема міграції робочої сили в країнах ЄС особливо активізувалася у кризовий період. Країни Європи (поряд із північноамериканським континентом) стали одними із світових центрів притягнення іммігрантів. Розширення Європейського Союзу та інтеграційні тенденції всередині об'єднання прискорили інтенсивність імміграційних процесів в умовах кризи.

Стан дослідження. Явище міжнародної міграції робочої сили в контексті глобалізації ринків вивчалось вітчизняними та іноземними вченими. Зокрема, теоретико-практичні розробки А.Гайдуцького, А.Кваші, Г.Мелік'яна, Н.Пархоменко, О.Позняка, А.Стародуба, Н.Шаповалової, Д.Шелестова та інших науковців лягли в основу сучасних досліджень чинників та наслідків української міграції робочої сили. Вагомий внесок у дослідження особливостей міжнародної міграції робочої сили зробили українські вчені Е.Лібанова, О.Малиновська, І.Прибиткова, Ю.Римаренко та інші. У свою чергу, європейські науковці (К.Bauer, Н.Fassmann, S.Goedings, M.Okolski, P.Pederson, M.Pytlikova, J.Salt, K.Zimmermann та інші) провели ґрунтовні дослідження міжнародної міграції робочої сили в контексті розширення ЄС.

Однак ще чимало аспектів цієї проблематики потребують досліджень. В першу чергу, йде мова про дослідження міжнародної міграції робочої сили, що переважала серед інших міграційних потоків в умовах світової кризи. Саме це і є **метою** статті.

Результати дослідження. Економічна та фінансова криза суттєво вплинула на держави-члени Європейського Союзу. Починаючи з весни 2008 р. через фінансову кризу й падіння споживчого попиту зачинається багато компаній і виробництв, що, в свою чергу, призводить до зростання рівня безробіття. Криза вплинула на всі галузі економіки, але особливо торкнулась банківської сфери, яка була відповідальною за початок кризи й яку зараз намагаються врятувати за допомогою державних субсидій і гарантій.

Через скорочення попиту дуже постраждав виробничий сектор, особливо автомобільна промисловість, виробництво металів, хімічна промисловість, будівельний сектор. За даними Європейського інституту профсоюзів, зі зростанням безробіття й несприятливими прогнозами для зони євро з 7% (2007 р.) до 9,3% в 2009 р. і 10,2% в 2010 р. головними питаннями стають переговори про умови колективного договору й інструментів ринку праці, які можуть бути застосовані для захисту працівників тих підприємств, що тимчасово призупинили роботу [7].

За даними Eurostat, в травні і червні 2008 р. рівень безробіття в Єврозоні склав 7,3%. Найвищим - 10,7% - він виявився в Іспанії, що зіткнулась з масштабними проблемами на ринку нерухомості.

В Німеччині, найбільшій економіці Європи, рівень безробіття в липні 2008 р. склав 7,3%.

Згідно з повідомленням Eurostat, в листопаді 2008 року рівень безробіття в зоні обігу єдиної європейської валюти складав 7,8%, збільшившись в порівнянні з підтвердженим жовтневим значенням 7,7% (рис. 1).

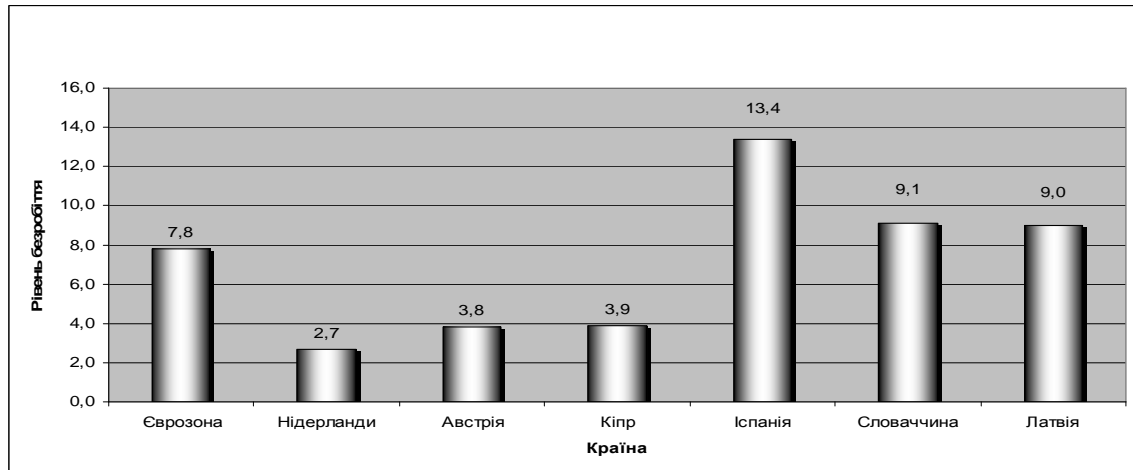

Рисунок 1 – Рівень безробіття в країнах ЄС у листопаді 2008 р., % [8]

За даними «УНІАН», в листопаді 2008 року найнижчий рівень безробіття був зареєстрований у Нідерландах (2,7%), Австрії (3,8%) і на Кіпрі (3,9%).

Найвищий рівень безробіття в листопаді 2008 р. спостерігався в Іспанії (13,4%), Словаччині (9,1%) і Латвії (9,0%).

За даними Eurostat, в цілому в листопаді 2008 р. не мали роботи 12,180 млн. чоловік в Єврозоні (до зони євро в 2008 році належали 15 країн: Бельгія, Німеччина, Греція, Іспанія, Франція, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Австрія, Португалія, Фінляндія, Словенія, Мальта, Кіпр) і 17,466 млн. – в ЄС-27 (у складі якого – 27 країн Європи).

Світова економічна криза обумовила значний приріст рівня безробіття на протязі 2008 р. у країнах Євросоюзу, і ця тенденція залишалась незмінною й протягом наступного 2009 р.

За даними Євростату, за три квартали 2009 р. рівень безробіття в країнах ЄС-27 збільшився на 4,1% (або 0,9 млн. чол.) порівняно з першими двома кварталами 2009 р. Поступове збільшення цього показника до 22,1 млн. чол. стало найбільшим за період з 2000 р. Естонія та Чеська Республіка найбільше страждали від щоквартального зростання рівнів безробіття в 2009р.

З першого кварталу 2008 р., коли рівень безробіття почав зростати в Європі, чисельність безробітних збільшилась на 5,9 млн. чол. На протязі того ж періоду рівень безробіття виріс втричі в Литві й Естонії, біля трьох разів – в Латвії, більш ніж вдвічі – в Ірландії й Іспанії, біля двох разів – у Данії (за даними Євростату).

В той самий час (3 квартали 2009 р.) зайнятість в ЄС-27 впала до 221,4 млн. чол. Ця відмітка є найнижчим рівнем за останні 3 роки, в т.ч. нижчою на 0,5% (1,1 млн. чол.), ніж аналогічний показник за 2 квартали того ж року. Іспанія й Італія пов'язані більш ніж із 40% цього скорочення чисельності зайнятого населення Європи.

Зайнятість зменшилась в кожній країні Євросоюзу, виключенням були лише Велика Британія та Люксембург, де вона залишилась практично незмінною.

З другого кварталу 2008 р. показник зайнятості у країнах ЄС почав падати, і до третього кварталу 2009 р. зменшився на 5,4 млн. чол. Найбільше скорочення зайнятості спостерігалось у Латвії (на 18,1%), Естонії (10,2%), Ірландії (10,1%), Іспанії (8,5%) та Литві (6,9%). В той самий час зайнятість незначно збільшилась лише в Люксембурзі (на 1,1%) і залишилась сталою в Німеччині.

Згідно з останніми даними Організації з економічного співробітництва та розвитку, у країнах Європи рівень безробіття продовжує стрімко зростати.

На першому місці з безробіття серед розвинених країн знаходиться Іспанія. За минулий 2009 рік кількість безробітних виросла на 3% та сягнула у січні 2010 р. 18,8%.

Значно погіршилась за останній рік ситуація з безробіттям в Ірландії. Його рівень завмер на 13,8% у січні 2010 р., але порівняно з минулорічним показником він зріс на 4,4%. У 2008 році рівень безробіття в цій країні становив лише 6,3%.

Третю позицію з кількості безробітних посідає Словаччина - 13,7%.

Між 2008 та 2009 роками найбільший стрибок безробіття відбувся в економічно розвинених країнах Євросоюзу, де в середньому рівень безробіття зріс на 2,3%, згідно з даними Міжнародної організації праці. Тоді як в Америці та Японії ситуація дещо вирівнялась, для Європи перспектива лишається негативною.

Найбільш різкий спад у 2009 р. відбувся у країнах із економікою, що розвивається - у Литві, Латвії та Естонії, жодна з яких не є членом ОЕСР.

Щодо ситуації з безробіттям у Литві, то воно продовжує зростати і на березень 2010 р. майже досягло 16%. Характерною рисою литовського ринку праці є те, що велика частина дорослого населення їде на заробітки до Європи (переважно до Польщі та Німеччини). Причому фахівці з Литви змушені працювати не за фахом, аби прогодувати свої родини.

В Латвії за 2009 рік безробіття зросло майже вдвічі - до 21,7%. У країні вже пройшли масові звільнення офісного персоналу в приватних компаніях, скорочення державних службовців - від міністерських урядовців і співробітників мерій до поліції і навіть служб «швидкої допомоги».

Найбільша кількість безробітних - у Ризі та інших великих містах. Це офісний персонал середньої кваліфікації, що залишився без роботи ще наприкінці 2008- початку 2009 рр.. Знайти нову роботу в країні складно. Населення також масово виїжджає на заробітки в Європу: більшість - у Польщу, а ті, хто має високу кваліфікацію і досвід, наприклад, в хімічній промисловості, фармацевтиці, високих технологіях, їдуть до Німеччини, Франції та Великобританії. Тільки за минулий рік до Сполученого Королівства з Латвії приїхали 15 тисяч осіб.

Рівень безробіття в Естонії за 2009 рік зріс удвічі - з 7,6 до 15,5%. В основному безробітними залишились офісні спеціалісти і робітники низької кваліфікації. Весь 2009 рік у естонських банках, будівельних компаніях, на підприємствах харчової промисловості скорочували персонал.

Якщо відразу після початку кризи - восени 2008 року - під скорочення потрапили офісні клерки з інвестиційних компаній, банків, консалтингових агентств, то з травня 2009 р. звільняли вже і держслужбовців, і робітників. Були скорочені штати комунальних служб, муніципалітетів, у планах було скорочення чисельності співробітників поліції.

Без роботи в минулому році залишились і працівники фабрик з виробництва сирів та ковбас. З підприємств звільняли, головним чином, тих, хто не мав ніякої кваліфікації, профільної освіти і виконував чорну роботу.

Найбільш постраждали ті розвинені країни Європи, які пройшли через бум та спад у галузі будівництва та цін на нерухомість. Значну частку безробітних Ірландії складають будівельники, багато з яких мали тимчасові контракти, втратили роботу та намагались працевлаштуватися в інших галузях.

На противагу, Німеччині вдалось втримати рівень безробіття під контролем. Замість звільнення працівників, німецькі компанії заощаджують шляхом скорочення кількості робочих годин.

Уряд натомість робить дотаційні виплати працівникам, що змушені працювати неповний день. Завдяки урядовим витратам, Німеччина в минулому році мала найменший показник росту безробіття: 0,3% - також як Норвегія та Австралія.

Великих стрибків рівня безробіття зазнали у 2009 році Данія, Туреччина, Ісландія та Іспанія. У той час як Іспанія та Ісландія постраждали від будівельного та фінансового буму, жителі Данії мають відносно низький рівень безробіття (7,3%) та перебувають на досить високому рівні життя.

Таким чином, до початку світової економічної кризи в 2008 р. більшість країн Європи динамічно розвивались, про що свідчать статистичні дані їхніх ринків праці й макроекономічні показники. Так, на протязі кількох років до початку кризи в Європі показники рівня безробіття мали тенденцію до зниження, а темпи економічного зростання збільшувались.

Але в 2008 р. ситуація у всьому світі змінюється: через обвал фінансових ринків і спад в економіці (який особливо торкнувся металургії, автобудівництва, будівельної галузі й сфери послуг) спостерігається стрімке зростання безробіття. У Європі рівень безробіття населення зріс з 7,4% у 2007 р. до 9,4% у 2009 р.

У ЄС спостерігається помітна диференціація країн-членів за рівнем безробіття. Найвищі його показники за останній рік зафіксовані в Латвії (18,4%), Іспанії (17,9%), Естонії (14,6%), Ірландії (12,6%). Найнижчі показники – в Нідерландах (3,5%), Люксембурзі (4,4%), Австрії (5,1%).

Висновки. Незважаючи на початок економічного зростання, ринок праці за підсумками першого кварталу 2010 року продовжує залишатись слабким, що значною мірою обумовлено кризовими тенденціями другої половини 2008 року. Подолання рецесії викликає зростання рівня нерегулярної зайнятості в країнах, що розвиваються, тоді як збільшення реальної заробітної плати продовжує йти повільно.

Список літератури

1. Вавришук Н.Г. Імміграція у країни Європи: роль економічних чинників // Наукові записки НаУКМА. Том 44, 2005. Ек. науки. – К.: «КМА», 2005. –С. 31–35.
2. Макогон Ю.В. Международная экономика: Учеб. пособие / Ю.В. Макогон, В.С. Миронов, Н.А. Бударина. - Донецк : ДонНУ, 2005. - 328с.
3. Леонтій Н.Г. Порівняльний аналіз міграційних потоків країн – членів ЄС // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного інституту: Зб. наук. праць. – Вип. 5. Ек. науки. – Чернівці, 2004. – С. 242–250.
4. Ольшевська І.П. Європейські регіональні механізми регулювання міжнародної трудової міграції // Європейський Союз та Україна: Матеріали Міжн. наук.- практ. конф. – К.: КНЕУ, 2004. – С.159–165.
5. Штуль І.П. Посилення процесів міжнародної міграції в умовах глобалізації // Зб. наук. пр. Вип. 37 / Відп. ред. В.С.Новицький. – К.: ІСЕМВ. – 2003. – С. 231–238.
6. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
7. www.mojazarplata.com.ua/
8. <http://eunews.unian.net/ukr/detail/189770>.

О. Оливко

Миграция рабочей силы в странах ЕС в кризисный период

Проведены исследования международной миграции рабочей силы в период мирового экономического и финансового кризиса, в частности, в странах ЕС. Проанализированы научные результаты и намечены научные задачи дальнейших исследований.

О. Оливко

Labor migration in the EU in crisis period

A study of international labor migration during the global economic and financial crisis, particularly in the EU. The scientific results and scientific tasks outlined for further research.

Одержано 09.03.11

УДК 331.572.4

Т.В. Решитько, канд. екон. наук

НДІ праці і зайнятості населення Міністерства соціальної політики України та НАН України

Проблема розширення сфери зайнятості сільського населення

Стаття присвячена розгляду проблеми зайнятості та розширення сфери застосування праці мешканців сільської місцевості
зайнятість сільського населення, створення нових робочих місць, сфера застосування праці селян

Кризові явища в економіці негативно вплинули на стан зайнятості мешканців села. Сьогодні ситуація на сільському ринку праці характеризується зростанням рівня безробіття, відсутністю робочих місць, низьким професійно-кваліфікаційно-професійним рівнем селян, диспропорцією між попитом і пропозицією робочої сили, нелегальною зайнятістю у неформальному секторі економіки, низьким рівнем доходів, міграцією сільського населення до міст та за кордон у пошуках сфери застосування своєї праці тощо.

Проблемам зайнятості, безробіття сільського населення присвячено чимало наукових досліджень. Їх результати широко висвітлені у працях провідних українських вчених: І.Ф. Гнибіденка, В.С. Дієсперова, Т.М. Кір'ян, А.М. Колода, Е.М. Лібанової, К.І. Якуби та інших авторів.

Відаючи належне науковому внеску зазначених вчених у вирішення проблеми зайнятості населення та створення нових робочих місць, необхідно зазначити, що питання розвитку сфери зайнятості саме сільського населення все ще недостатньо вивчені та не отримали належного висвітлення як у науковій літературі, так і в нормативних матеріалах органів державної влади та потребують окремого ґрунтовного дослідження.

Тому метою статті є дослідження стану зайнятості та пошуку шляхів розширення сфери застосування праці сільського населення.

В сільській місцевості надзвичайно гостро стоїть проблема розширення сфери зайнятості селян, оскільки досить обмеженим є сільський ринок праці. За даними обстежень економічної активності населення (за методологією МОП) у 2009 р. налічувалося 502 тис. безробітних мешканців села. А з урахуванням прихованого безробіття і тих осіб, що працюють неповний робочий тиждень, перебувають у вимушених відпустках та не мають можливості стати на облік у службі зайнятості, оскільки мають земельні паї, - ця цифра є набагато більшою. Причому, 45,1% з них вивільнені з економічних причин, 20,5 % звільненні за власним бажанням, 16,6 % - не працевлаштовані після закінчення вузів [1].

Головною причиною зростання рівня безробіття на селі (у 2009 р. він склав 7,2%) є той факт, що перетворення, які здійснюються останніми роками в сільському господарстві, не дали очікуваних результатів. Аграрні підприємства проявляють значну